

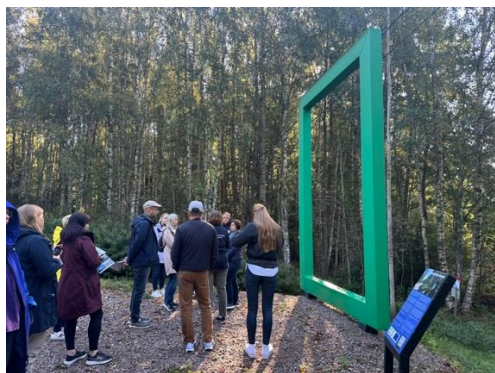
Kokkuvõte

Õppereisi eesmärk oli tutvuda Soomes, Sepra Leader tegevusrühma piirkonnas kasutatava raamivõrgustikuga, mis sarnaselt Eesti Kollaste Akende võrgustikule aitab tutvustada piirkonna identiteeti ja kohalikke väärtusi ning toetada turismi, ettevõtlust ja kohalikku elu. Reisi käigus tutvuti kohapeal raamivõrgustiku toimimise, haldamise ja turundamisega, vaadeldi erinevaid raamidega seotud algatusi ning arutati võimalusi rahvusvaheliseks koostööks, kogemuste vahetamiseks ja ühiste projektide elluviimiseks.

Pühapäev 6.september alustasime sõitu Soome Sepra Leader tegevuspiirkonda.

Esmaspäev 7.09 hommikul toimus esimene ametlik külastus Lupinlahti roheline raami juurde.. Leaderi roheline raam on osa suuremast Soome Leaderi raamivõrgustikust. Raamide eesmärk on tuua esile kohaliku maaelu arendamisega seotud paiku, külaaktiivsust ja maastikke. Raamide asukohad moodustavad omavahel marsruudi ning iga raami juures olev infotahvel tutvustab konkreetset paika ja selle ümbruse tegevusi. Võrgustik loodi aastatel 2019–2022 ning Lõuna-Kymenlaakso piirkonnas oli selle eestvedajaks Leader Sepra. Raamide idee on seotud ka Eesti National Geographicu „Kollaste Akende“ võrgustikuga. Seega ei ole raam lihtsalt foto tegemise koht, vaid vahend, millega juhitakse tähelepanu kohalikule arenguloole, maastikule ja kogukonna tegevusele.

Lupinlahti raam ühendab looduse, ajaloo ja turismi. See paik asub Lupinlahti lahe ääres ning on seotud piirkonna ajaloo ja militaarse pärandiga. Piirkond on väärtuslik loodusala. Tegemist on kitsa ja kohati väga madala merealaga, mis on ühenduses merega nelja kitsa väina kaudu. Piirkond on oluline eelkõige veelindude pesitsus-, rände- ja toitumisalana ning kuulub Natura 2000 võrgustikku.

Järgmisena külastasime Klamilan Kalasatamat ning sealset raami. Meid võttis vastu ning tutvustas sealse MTÜ tegevusi Heli Varjakoski. Klamila sadam asub Soomes Virolahti vallas Klamila külas. Tegemist on ajaloolise rannaküla ja sadamaga. Tänapäeval kasutatakse sadamat eelkõige väikelaevanduse, turismi ja vaba aja veetmise kohana. Sadamas on umbes 15 külalissadama kohta, elekter, joogivesi, pesemisvõimalus, kiosk, grillimisala ja saun ning suveperioodil tegutseb seal ka sadamarestoran. Klamila Frame'i lugu ei põhine ainult ilusel sadamavaatel, vaid selle taga on piiriülene koostöö ja ajaloolised ühendused Eestiga.

Sadam on ka kohaliku elu ja sündmuste koht – näiteks korraldab Klamila külaselts seal traditsioonilist silgulaata, mida on peetud alates 1993. aastast.

Enne Ukraina sõda oli Virolahti ja eriti Vaalimaa majandus tugevalt seotud Venemaaga. Vaalimaa piiripunkt oli oluline liiklus- ja kaubavärv ning piirkonnas tegutses palju Venemaa turistidele suunatud kauplusi ja teenuseid. Pärast Venemaa täiemahulise sõja algust Ukrainas vähenes Venemaa turistide arv järsult ning 2023. aasta lõpus suleti Soome–Venemaa maismaapiir. Venemaa turistidele ja piiriületajatele suunatud ettevõtted kaotasid suure osa oma klientuurist. Osa ettevõtteid vähendas tegevust, lühendas lahtiolekuaegu või sulges üldse. Virolahti omavalitsus on pidanud oma teenuseid ja majandustegevust ümber korraldama, sest varasem Venemaa-suunaline majandusmudel ei ole enam toimiv.

Seega peab piirkond leidma uue lähenemise – rohkem kohalikku ettevõtlust, turismi, loodust, kultuuri ja koostööd.

Edasi suuanduti Tyynen Puoti, kus toimus lõuna ja tutvustati sealse organisatsiooniga. Tegemist on väikese kohviku ja poega, kus pakutakse lõunasööki, kohvi, küpsetisi ja kohalikke tooteid. Tyynen Puoti on Leaderi toel käivitatud ettevõtte, mille projekt kandis nime *Tyynen Puoti lõunakahviku rajamine* ning seda rahastas Leader Sepra. Tegemist oli ettevõtluse käivitamise toetusega ning projekti toetuse summa oli 7500 eurot. See ei ole ainult kohvik või koht, kust midagi süüa osta, väikeses maapiirkonnas täidab selline koht ka sotsiaalset ja kogukondlikku funktsiooni. Täna on kujunenud selline olukord, kus teenindav personal koosneb vabatahtlikest ning koht pakub kutsehariduskeskuse õpilastele võimalust praktikaks.

Peale lõunat suundusime Virolahden Bunkkerimuseo, mis on sõjaajalooline muuseum ning tutvustab Soome Teise maailmasõja aegse idapiiri kaitseliini rajamist. Sinna on paigaldatud ka roheline raam, mis on osa Leaderi Frames Route'i võrgustikust.

Muuseum ise asutati 1980. aastal. Pikka aega korraldas ja rahastas muuseumi tegevust Virolahti vald. 2025. aastal otsustas vald aga oma majandusliku olukorra tõttu lõpetada muuseumi pidamise. Samas pidas vald muuseumi piirkonna turismi jaoks oluliseks ja soovis leida uue tegutsemismudeli. Tegevuse jätkajateks leiti kaks kohalikku ettevõtjat ja 2025. aasta novembris otsustati anda tegevus üle ettevõttele Wähäinen Oy-le. Ettevõtte esindajad on mõlemad sõjaajaloo huvilised ja tunnevad Salpalinja objekte hästi.

Ettevõtjate eesmärk ei ole lihtsalt vana muuseumi tegevust samal kujul jätkata, vaid seda uuendada ja muuta atraktiivsemaks, eelkõige laste ja noorte jaoks. Plaanis on kasutada rohkem digitaalseid lahendusi ning parandada muuseumi turundust, et jõuda külastajateni ka väljaspool Kagu-Soome piirkonda.

Bunkkerimuseo piirkonnas asub ka Green Belt – Vihreä Vyöhyke keskus, mis ühendab looduse, keskkonnahariduse ja piirkonna sõjaajaloo. Muuseumi piirkonda on varasemalt arendatud erinevate Euroopa ja piiriüleste projektide toel.

See on hea näide sellest, kuidas kohaliku omavalitsuse roll võib piirkonna arengus muutuda ning kuidas kogukonna ja ettevõtjate algatus võib aidata väärtuslikul kohalikul pärandil säilida ja areneda.

Virolahdil Lapinvuori piirkonnas tutvusime Leaderi raamiga ning kohaliku kogukonna eestvedamisel rajatud treening- ja vaateplatvormile viivate puidust treppidega. Tegemist on huvitava näitega sellest, kuidas kasutusest välja langenud objektile on leitud uus ja kogukonda kaasav kasutus. Lapinvuorel asus varem suusahüppemägi, mis oli piirkonnas oluline spordipaik, kuid halva seisukorra tõttu lammutati 2020. aastal. Selle asemel rajati mäenõlvale puidust trepid, mida kasutatakse nii liikumiseks, sportimiseks kui ka vaate nautimiseks. Trepi ehitamisega kaasati ka kohalikku kogukonda – inimestel oli võimalus osta endale trepiastme ja lasta sinna graveerida oma nimi, ettevõtte nimi või muu soovitud tekst. Trepi ülaosas asub varjualune ja lõkkeplats ning piirkonnas on lisaks terviserada, discgolfirada ja looduslik treeningala.

Paiga juurde kuuluv Leaderi raam aitab tuua tähelepanu piirkonna maastikule ja kohalikele algatustele. Treppidelt avaneb vaade merele ning Lapinvuori on hea paik ka lindude rände jälgimiseks, kuna Virolahti rannikul kulgeb oluline arktiliste lindude rändetee. Külustus näitas hästi, kuidas Leaderi tegevuse kaudu saab ühendada kohaliku ajaloo, kogukonna aktiivsuse, tervise ja liikumise ning piirkonna loodus- ja turismiväärtused üheks terviklikuks kohaks.

See on tegelikult päris hea näide sellest, kuidas Leaderi projektiga on vana kasutusest välja langenud objekt saanud uue elu.

Hauhian Mylly külustusel tutvusime ajaloolise veski ja selle juures paikneva rohelise raamiga. Hauhia veski asub Miehikkäläs Vaalimaanjõe ääres. Tegemist on ajaloolise veski- ja saeveskikompleksiga, mille praegune veskihoone pärineb 1881. aastast. Koha praegune omanik tutvustas kuidas perekondlike juurtega seotud paik võeti enda hoole alla ning sellest kujundati järkjärgult mitmekülgne külustuskoht, mis ühendab kultuuripärandit, kunsti ja turismi.

Lisaks ajaloolisele veskihoonele ja Leaderi raamile eriti silma paiga omanäoline kunstikogumik. Veski ümbruses ja endises laudas asub Sylvi Hauhia loodud üle 800 savist ja betoonist kuju, mis moodustavad omanäolise vabaõhukunsti ja näituseala. Kujutatud on loomi, inimesi, linde, sportlasi, muinasjututegelasi ja teisi igapäevaelust tuttavaid tegelasi. Tegemist on iseõppinud kunstniku loominguga. Lisaks Sylvi Hauhia kujudele on alale loodud ka suuremõõtmelisi seinamaalinguid ning 2026. aastal avati uus mootorsaekunsti park, kus on viis suurt puuskulptuuri, mis kujutavad piirkonna metsloomi ja linde.

Seppälän Lammastila külastusel, tutvusime Miehikkälä piirkonnas tegutseva lambakasvatustaluga ning ettevõtte kujunemise ja tänapäevase tegevusega. Talu alustas oma tegevusega 2011 aastal ning keskendub Soome põlise lambatõu – suomenlammaste – kasvatamisele. Lisaks lambalihale valmistatakse ja müüakse villasest materjalist tooteid, lambanahku ning lambarasvast valmistatud looduskosmeetikat. Talus tegutsevad ka talupood, toitlustus- ja majutusteenus ning korraldatakse gruppidele erinevaid maaelu ja lambakasvatusega seotud elamusi.

Meile tutvustati ka Leaderi projekti, mille abil arendati lambarasva väärindamise ideest välja SheepSkinCare'i lambatalirasvatooteid – lambatalikreem ja lambataliseep. See on hea näide sellest, kuidas kohalikku ja seni vähe kasutatud toorainet saab Leaderi toel väärindada uueks tooteks ning luua ettevõttele täiendava tegevussuuna.

Seppälän Lammastila puhul oli huvitav ka see, kuidas ettevõtlus on seotud kohaliku piirkonna ja maaelu säilitamisega. Lambakasvatus aitab hooldada ümbritsevat maastikku ning samal ajal on talu kujunenud kohaks, kus saab tutvuda kohaliku toidu, käsitöö ja maaeluga. Külastus näitas hästi, kuidas ühe väikese maapiirkonna ettevõtte tegevus võib hõlmata mitut erinevat valdkonda ning pakkuda lisaks toodetele ka turismi- ja elamusteenuseid.

8.09 alustasime oma õppereisi Santalahti Resort külastusega, mis asub Kotka linnas mere ääres ning on aastaringselt tegutsev puhke- ja turismikeskus. Ettevõtte asutati 2011. aastal pereettevõttena ning tänaseks on sellest kujunenud mitmekülgne turismisihtkoht, kus on ühendatud majutus, loodus, aktiivne puhkus, toitlustus, saunad ja erinevad sündmused. Suvisel kõrghooajal töötab ettevõttes ligikaudu 30 inimest, muul ajal umbes 10 inimest. Santalahti piirkonna üheks oluliseks väärtuseks on looduslik keskkond – mereäärne asukoht, ranniku- ja metsarajad ning erinevad võimalused looduses liikumiseks ja puhkamiseks. Piirkonnas pikneb ka roheline raam, mis toob esile Santalahti loodus- ja puhkekeskkonna. Raam loob külastajatele võimaluse peatuda, nautida vaadet ja jäädvustada paik fotol. Santalahti on hea näide sellest, kuidas loodusväärtusi saab siduda kohaliku ettevõtluse ja turismiteenustega ning kujundada sellest terviklik ja atraktiivne sihtkoht.

Järgmisena külaastasime Kotka piirkonnas Frisbeekotkat MTÜ tegutseb disgolfi arendamisega. Ühingu üks olulisemaid tegevusi on Petäjäsuo frisbeegolfirada, mida nad ise hooldavad ja kus korraldavad regulaarselt võistlusi. 2026. aasta suvel toimusid seal näiteks iganädalased võistlused, mis on avatud kõigile – osalemiseks ei ole vaja klubi liikmesust ega võistluslitsentsi. MTÜ tegevust on toetanud ka Leader programm, mille eesmärk on uuendada ja arendada piirkonna disgolfikeskust nii, et see pakuks võimalusi erineva tasemega harrastajatele – alates algajatest ja noortest kuni võistlustasemel mängijateni. Projekti raames uuendati 20-rajalist amatöörirada ning rajatud uus 18-rajaline proffidele mõeldud rada. Projekti kogumaksumus on 148 722 eurot. Oluline osa tegevusest toimub vabatahtliku töö ja talgute korras, mis tugevdab kohaliku kogukonna kaasatust. Projekti tulemusena paraneb kohalike elanike võimalus sportida ja vaba aega veeta ning samal ajal suureneb piirkonna atraktiivsus külastajatele ja võistluste korraldajatele. Tegemist on hea näitega sellest, kuidas Leaderi toel saab arendada kohalikku taristut, ühendada sporti, loodust ja kogukonnategevust ning luua piirkonnale täiendavat turismipotentsiaali.

Järgmisena suundusime tagasi Kotka linna ning arutlesime koos Soome partneriga võimalikku koostööd. Toimus arutelu võimaliku koostöö üle Leader Frames raamide arendamisel ja edasisel kasutamisel. Kuna National Geographic Eestis enam ei ilmu, tuleb senised raamid üle värvida. Eestis on koostööprojekti partnerid otsustanud muuta raamid kunstilisemaks ning anda neile uus ja omanäoline ilme. Ühe ideena soovitakse pakkuda ka rahvusvahelistele partneritele võimalust kaasata oma piirkonna kunstnik, kes kavandaks ja kujundaks ühe raami.

Koostööprojekti raames on tehtud koostööd partneritega Hispaaniast, Hollandist, Soomest ja Põhja-Iirimaalt. Rahvusvaheliste partnerite ja kunstnike kaasamine looks võimaluse tuua raamid veelgi laiemalt rahvusvahelisele tähelepanu alla ning tugevdada projektipartnerite vahelist koostööd.

Kolmapäeval 9.09 alustasime Lököreni roheline raami külastusega, mis asub Pyhtää piirkonnas Lököreni väikelaevasadama juures, kus kohalik ettevõtlus ja kogukonnaelu on tihedalt merega seotud. Sadamas tegutsev Marina Cafe Sagitta on oluliseks kohtumisaigaks nii kohalikele elanikele, suvitajatele kui ka merel liikuvatele külastajatele. Lisaks toimub siin ka saarestikuturg, mis toob kokku kohalikud ettevõtjad, kalastajad, käsitöölised, ühendused ja piirkonna elanikud. Turult on võimalik osta piikondlikke tooteid nagu kalal, aia- ja põllusaadusi ning käsitööd. Lökören on hea näide sellest, kuidas mereäärset keskkonda saab kasutada kohaliku ettevõtluse, kogukonnategevuse ja turismi arendamiseks. Leader Frames raam aitab seda paika esile tõsta ning suunab külastaja tähelepanu piirkonna mereäärsele identiteedile ja sealsetele võimalustele.

Edasi suundusime Huutjärvi ja Motellinranta piirkond Pyhtääs, mis on hea näide sellest, kuidas kohaliku piirkonna arendamisel saavad kokku omavalitsus, kohalikud ühendused, noored ja ettevõtjad. Motellinranta on oma nime saanud 1968. aastal Huutjärve kaldale rajatud Pyhtää motelli järgi, mille juurde kuulusid ka restoran ja bensiinijaam ning mis andis oma aktiivseimal perioodil tööd ligikaudu 40 inimesele. Tänapäevaks on kunagise motelli asukoht saanud uue funktsiooni – 2019. aastal valmis seal Pyhtäänlinna, kus tegutsevad omavalitsuse ja koguduse teenused ning lisaks on hoones korterid ja äripinnad.

Huutjärve kaldale on viimastel aastatel arendatud kaasaegset puhkeala, kus on rand, ujumissild, mänguväljak, rannavõrkpalliplats ja grillimisvõimalused. Piirkonna arendamisse on panustanud ka kohalikud ettevõtjad ja ühendused. Heaks näiteks on Huutjärve vastaskaldal asuv suvekiosk,

mida Pyhtään Yrittäjät ry eestvedamisel aastatel 2020–2021 korrastati eesmärgiga muuta rand atraktiivsemaks, suurendada selle kasutust ja pakkuda tööd kohalikele noortele.

Motellinranta roheline Leaderi raam jutustab omakorda selle paiga muutumisest ja arengust. Kunagisest motelli- ja teeninduspiirkonnast on saanud tänapäevane järveäärne puhke- ja elukeskkond, kus kõrvuti toimivad avalikud teenused, ettevõtlus ja vaba aja tegevused. Tegemist on hea näitega sellest, kuidas omavalitsus ja kohalikud ettevõtjad saavad üksteise tegevust toetada ning kujundada piirkonnast atraktiivse ja aktiivse keskuse nii kohalikele elanikele kui ka külastajatele.

Päeva viimaseks külastuskohaks ja lõuna paigaks oli Pyhtään Kulttuuritalo, mis on näide sellest, kuidas kohalike aktiivsete inimeste, ettevõtjate, omavalitsuse ja Leaderi koostöös saab tühjaks jäänud hoonele anda uue elu ning kujundada sellest kogu piirkonda toetav kultuuri- ja ettevõtluskeskus. 2020. aastal jäi Pyhtää vana vallamaja pärast omavalitsuse kolimist tühjaks. Kohalikud eestvedajad nägid hoones võimalust luua koht, kus saavad ühineda kultuur, ettevõtlus ja kogukonnaelu. Hoone ostmiseks ja arendamiseks saadi toetust Leader Sepra kaudu ning olulist tuge pakkus ka Pyhtää vald.

Täna tegevsevad majas kohvik ja galerii, erinevad väikeettevõtjad, loomeinimesed ja ühendused ning seal korraldatakse kontserte, näitusi, koolitusi, koosolekuid ja muid sündmusi. Erilist tähelepanu pööratakse väikeste kohalike ettevõtjate toetamisele – neile pakutakse töö- ja tegevusruume ning võimalust kasutada ühist taristut. Kultuurimaja juurde kuuluv Café Kuppis pakub kohalikku toitu ja toitlustust ning kasutab oma menüüs ka piirkonna tootjate toorainet. Ka meie külastuse ajal oli võimalik nautida buffet-lõunat ja tutvuda kohaliku toidu ning ettevõtlusega.

